

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Τοῦ καθηγητῆ Κώστα Σημίτη

Ἡ ἰδεολογία τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἔχει τή μιὰ τῆς ρίζα στίς ἀπόψεις τῶν ἄλλων συνδικαλιστῶν τοῦ παρασμένου αἰώνα. Τά συνδικάτα ἀποτελοῦσαν γι' αὐτούς τή συλλογική ἐκ-προσώπηση τῶν ἐργαζομένων μέ σκοπό τήν ὑπεράσπιση τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τους ἀπέναντι στοῦς κεφαλαιούχους. Τά συνδικάτα ἔπρεπε νά μετασχηματίζουσαν μέσα ἀπό δημοκρατικές διαδικασίες τίς ἐπί μέρους ἐμπειρίες καί βουλήσεις τῶν μελῶν τους σέ συγκεκριμένους συλλογικές οἰκονομικές ἀπαιτήσεις καί νά ἐλέγχουσαν τήν προσφορά ἐργασίας ὥστε νά ἐπιβάλλουσαν στούς ἐργοδότες εὐνοϊκοτέρους ὅρους ἀπασχόλησης. Ἡ πολιτική δέν εἶχε θέση στά ἐνδιαφέροντά τους.

Ἡ δεύτερη ρίζα τῆς συνδικαλιστικῆς ἰδεολογίας εἶναι ἡ σοσιαλιστική θεωρία. Ὁ Μάρξ ἀπαξόταν τίν ἀποψη τῆς φιλελεύθερης θεωρίας ὅτι οἱ ἐργάτες μποροῦν συνεταυριζόμενοι νά περιορίσουν τό μεταξύ τους ἀνταγωνισμό γιά τίς θέσεις ἐργασίας καί νά βελτιώσουν ἔτσι τίς συνθήκες ἀπασχόλησής τους. Ἀλλά ὁ Μάρξ καί ἡ φιλελεύθερη θεωρία διέφεραν ριζικά ὡς πρός τοὺς στόχους πού ἔθεταν στό συνδικαλιστικό κίνημα. Γιά τό Μάρξ τά συνδικάτα ἦταν ταξικές ὀργανώσεις, οἱ ὁποῖες προέβλυπαν ἀναγκαστικά ἀπό τίς ἀντιθέσεις τῶν κεφαλαιούχων καί ἐργαζομένων, ἦταν σημεῖα ἀντίστασης κατά τῆς βίας τοῦ κεφαλαίου. Τά συνδικάτα προσέφεραν, κατά τήν ἀπόψή του, στό προλεταριάτο τίς ἴδιες ὑπηρεσίες πού προσέφεραν οἱ μεσαιωνικές πόλεις στήν ἀστική τάξη, τή συγκρότησή τους σέ τάξη.

Οἱ ἔργατες, ὑποστηρίζε, συνειδητοποιοῦν ἔντασσομένοι σ' αὐτά
τά κοινά συμφέροντά τους ἀπέναντι στό κεφάλαιο. Τά συνδικά-
τα εἶναι σχολεῖα τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ συγκεκριμένο στόχο, τή
δημιουργία πολιτικοῦ κινήματος πού θά πάρει ἀπό τούς ἀστούς
τήν κρατική ἐξουσία στά χέρια του. "Τά συνδικάτα παραβλέπουν
τελείως τό σκοπό τους ὅταν περιορίζονται νά διεξάγουν μικρο-
πόλεμο κατὰ τῶν ἐπιπτώσεων τοῦ ὑπάρχοντος συστήματος ἀντί
νά προσπαθοῦν ταυτόχρονα νά τό ἀλλάξουν, ἀντί νά χρησιμοποιοῦν
οἱ τίς ὀργανωμένους τους δυνάμεις ὡς μοχλό γιά τήν ἐπιστη-
ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης".

Γιά τούς Κάρλ καί "Ἐγκελς δέν ὑπῆρχε ξεκάνοντο ἰσχυρο-
στική γραμμή ἀνάμεσα σέ συνδικαλιστική καί πολιτική - σοσια-
λιστική δράση, σέ συνδικάτο καί σοσιαλιστικό κόμμα. Τόν ἐπι-
αῖτο στόχο τοῦ ἀγῶνα, τόν μετασχηματισμό τῆς κοινωνίας, ἔ-
πρεπε νά ἐπιδιώξουν οἱ ἐργαζόμενοι ὅπου καί ἂν δούλευαν.
"Ἐπρεπε νά τόν ἐπιδιώξουν καί ^{μύρια} ~~α~~ συνδικάτα, ἀποδεχόμενα τούς
σοσιαλιστικούς στόχους καί προχωρῶντας ἕνα βῆμα πιά πέρα
ἀπό τά ἀστικά κόμματα. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ "Ἐγκελς
κατέγραψε τό πρόγραμμα τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ
κόμματος γιατί δέν ἀναφερόταν στά συνδικάτα, "τήν καθ' ἑαυ-
τό ταξική ὀργάνωση τοῦ προλεταριάτου". Τό καταστατικό τοῦ
κόμματος ἔπρεπε νά, παραχωρεῖ καί νά ἀναγνωρίζει στά συνδι-
κάτα ἰδιαίτερη θέση. Ἡ ἀντίληψη αὐτή τῶν κλασσικῶν τοῦ
σοσιαλισμοῦ ἀντικατοπτρίζει τήν κοινωνική κατάσταση τῆς
ἐποχῆς τους. Ἐκτός τῆς Ἀγγλίας δέν ὑπῆρχαν ἀναπτυγμένα
συνδικάτα καί οἱ πολιτικές κινήσεις τῶν ἐργαζομένων μόλις
εἶχαν σχηματισθεῖ. Τά προβλήματα τῆς σχέσης συνδικάτων,
κράτους καί κομμάτων δέν εἶχαν ἀκόμη τεθεῖ.

Στήν Ἀγγλία τά συνδικάτα δημιουργοῦν τό 1900 γιά νά προσδώσουν μεγαλύτερη ἀποτελεσματικότητα στόν ἀγώνα τους τό ἐργατικό κόμμα. Τό ἐργατικό κίνημα ἐκφραζόμενο ἀπό τά συνδικάτα καί τό κόμμα παραμένει ἑνιαῖο. Ἡ καθοριστική ἐπίδραση τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων τοῦ προσδίδει ἔντονο μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα. Ἡ ἐξέλιξη στή Γερμανία ἀκολουθεῖ διαφορετικό ὁδόν. Τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα δημιουργήθηκε καί ἀναπτύχθηκε παράλληλα πρὸς τά συνδικάτα. Ἡ ἀντίληψη πού διαμορφώνεται καί κυριαρχεῖ εἶναι ὅτι τό κόμμα πρέπει νά ἀγωνίζεται γιά τήν πολιτική ἐνώ τά συνδικάτα γιά τήν οἰκονομική μεταρρύθμιση. Ἀντίπαλοι τῶν συνδικάτων εἶναι οἱ κεφαλαιοῦχοι, τοὺς ὁποῖους οἱ ἐργαζόμενοι ἐξαναγκάζουν σέ ὑποχώρηση μέ ἀπεργίες καί ἀγῶνες στή πλαίσια τοῦ ἐργοστασίου. Ἀντίπαλοι τοῦ κόμματος εἶναι οἱ πολιτικές ἀρχές, τίς ὁποῖες τό κόμμα μάχεται στή βουλή, στίς ἐκλογές καί μέ πολιτικές κινητοποιήσεις. Τά αἰτήματα τοῦ κόμματος δέ ἀντίθεση μέ τά αἰτήματα τῶν συνδικάτων ἀφοροῦν γενικώτερες μεταρρυθμίσεις πρὸς τό συμφέρον τοῦ συνόλου τῆς ἐργατικῆς τάξης. Γι' αὐτό καί τό κόμμα καί ὄχι τά συνδικάτα εἶναι ὁ κατ' ἐξοχήν ἐκπρόσωπος τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ λενινιστική θεωρία ἀποτελεῖ συνέχεια αὐτοῦ τοῦ ρεύματος. Γιὰ τό Λένιν οἱ οἰκονομικοὶ ἀγῶνες ἀποτελοῦν τά σημεῖα ἀπό τά ὁποῖα ξεκινᾷ ὁ ταξικός ἀγώνας. Οἱ ἀγῶνες τοῦτοι δέν δημιουργοῦν ὅμως ταξική, μόνο συνδικαλιστική - οἰκονομική συνείδηση. Ἡ ταξική συνείδηση δημιουργεῖται μόνο μέ πολιτικούς ἀγῶνες, μέ τήν καθοδήγηση τῆς πολιτικῆς πρωτοπορίας τῆς ἐργατικῆς τάξης, τοῦ κόμματός της. Τοῦτο γιὰτί τό κόμμα ἀποτελεῖται ἀπό συνειδητοποιημένα καί ἐκπαιδευμένα

στελέχη που έχουν υπ' όψη τους τὰ μακροπρόθεσμα συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ ὄχι ἀπὸ ἑτερόκλητα στοιχεῖα που ἀποβλέπουν μόνο στὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ σήμερα. Τὸ κόμμα πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπιδιώκει μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποκτήσει τὸν καθοδηγητικὸ ρόλο στὰ συνδικάτα. Στὴ φάση τοῦ μετασχηματισμοῦ τὰ συνδικάτα πρέπει νὰ εἶναι ὁ πιὸ κοντινὸς συνεργάτης τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, τῆς ἐξουσίας που τὴν καθοδηγεῖ τὸ ἔθνος. "Ὅπως καὶ τὸ καλύτερο ἐργοστάσιο, που ἔχει περίσῃσιν ἔργα καὶ πρὸς τὴν τάξιν μηχανῶν, θὰ πάψει νὰ δουλεύει, ἂν χαλάσει ὁ μηχανισμὸς μεταβίβασης μεταξὺ κινητῶν καὶ μηχανῶν, ἔτσι ἀναπόφευκτη θὰ εἶναι καὶ ἡ καταστροφή τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησις ἂν δέν εἶναι κανονικὰ κατασκευασμένος ἢ δέν λειτουργεῖ κανονικὰ ὁ μηχανισμὸς μεταβίβασης ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα στὶς μάζες, δηλαδή τὰ συνδικάτα". Τὰ συνδικάτα στὴ λενινιστικὴ θεωρία εἶναι ἐκτελεστικὰ ὄργανα κυριαρχούμενα ἀπὸ τὸ κόμμα, εἶναι "ἰμάντες μεταφορᾶς" τῆς πολιτικῆς τῶν ἡγετῶν τοῦ κόμματος.

Στὴν ἀντίπερα ὄχθη τῆς λενινιστικῆς θεωρίας βρίσκεται ἡ ἀπόφασις τῆς γαλλικῆς συνομοσπονδίας ἐργατῶν στὴν Ἀμιένη τὸ 1906. Οἱ σύνοδοι ἀκολουθώντας τὴν ἀναρχοσυνδικαλιστικὴν τάσιν φέρουσιν ἀπόφασις που ἀναγνώριζε ὅτι τὰ συνδικάτα καὶ ὄχι τὰ κόμματα πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὴν κινητήρια δύναμη τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνα. "Ἡ συνομοσπονδία δέν ἐπαφίεται στὰ πολιτικὰ κόμματα γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὴν κατάργησιν τοῦ προλεταριάτου καὶ τῶν ἐργοδοτῶν. Τὸ ἔργο τοῦτο θὰ ἐπιτευχθεῖ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργαζόμενους μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὄπλου, που αὐτοὶ μόνο διαθέτουν, τῆς γενικῆς ἀπεργίας". Στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία ἡ λειτουργία τῆς οἰκονομίας θὰ ἦταν ἔργο τῶν συνδικάτων, ποὺ θὰ ὑποκαθιστοῦσαν κάθε πολιτικὴ ἐξουσία.

Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των απόψεων που βασίζονται στη μαρξιστική ανάλυση της κοινωνίας μπορούν εύκολα να ερμηνευθούν ως αποτέλεσμα άσποφης τοποθέτησης των ιδρυτών της σοσιαλιστικής θεωρίας. Μιά τέτοια ερμηνεία είναι όμως λαθεμένη. Οι διαφοροποιήσεις αντικατοπτρίζουν τις διαφορετικές συνθήκες του παξικού άγωνα σε κάθε χώρα και εποχή. Δείχνουν ότι θεωρητικό σχήμα που να δίνει μια για πάντα σωστή απάντηση στα έρωτήματα που άφορούν τη σχέση συνδικαλισμού και πολιτικής δεν υπάρχει. Η απάντηση έγκοπείται από τις συνθήκες που επικρατούν στη δεδομένη ιστορική περίοδο. Για σύντομη ματιά, στις λύσεις που κρατούν τις χώρες του "ύπαρκτου σοσιαλισμού" έπιβεβαιώνει τό συμπέρασμα αυτό.

Σύμφωνα μέ τήν αντίληψη που κρατεί στη Γιουγκοσλαβία τά συνδικάτα έχουν λόγο ύπαρξης μόνο στη μεταβατική περίοδο μέχρις ότου πραγματοποιηθεί ολοκληρωτικά ή σοσιαλιστική αυτόδιαχείρηση. Στην πλήρως αυτόσχεδιαζόμενη κοινωνία οι έργατες θά φροντίζουν οι ίδιοι για τά συμφέροντά τους και θά υποκαταστήσουν τά συνδικάτα. Στη σημερινή μεταβατική περίοδο τά συνδικάτα, σύμφωνα μέ τούς γενικούς στόχους που διαγράφει τό γιουγκοσλαβικό σύνταγμα και τό καταστατικό του συνδέσμου συνδικάτων, συμμετέχουν στην πραγματοποίηση και ανάπτυξη των σοσιαλιστικών σχέσεων αυτόδιαχείρησης, φροντίζουν για τή βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων, συντελούν στον προσδιορισμό των εισοδημάτων κατά ομάδες εργαζομένων και περιφέρειες, συμβάλουν στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της οίκονομίας και τέλος προτείνουν στο κοινοβούλιο και τήν κυβέρνηση άναγκαία μέτρα. Στα πλαίσια της επίχειρησης τό συνδικάτο δεν συμμετέχει στη λήψη των επιχειρη-

σιακῶν ἀποφάσεων. Ἐπεμβαίνει ὁμως στίς σχέσεις διοικήσεως καί ἐργαζομένων γιά τήν ἐξομάλυνση ἀντιθέσεων καί γενικά ἐλέγχει τά ὄργανα τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως μέ στόχο νά ξεπερασθοῦν ὑφιστάμενες δυσκολίες στήν ἐφαρμογή καί λειτουργία τῆς αὐτοδιαχείρησης. Ἡ κρατοῦσα ἀποψη τονίζει γι' αὐτό ὅτι τά συνδικάτα δέν εἶναι ὀργανώσεις ἀγῶνα τῶν ἐργατῶν κατὰ τοῦ καίτου καί τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ὅπως στόν καπιταλισμό. Εἶναι ὀργανώσεις γιά τήν προγράμωση καί τήν ὑπεροχή τῆς λειτουργίας τῆς αὐτοδιαχείρησης μέ ἐξειδικευμένα καθήκοντα ἐκπαίδευσης καί ἐλέγχου.

Ἡ συνδικαλιστική πρακτική δίνει μιᾶ διαφορετική εἰκόνα ἀπό τή θεωρία. Εἰς γιουγκοσλαυϊκά συνδικάτα εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος καί τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ γιά τήν παρακολούθηση τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ὄργανα πού πρέπει νά φροντίζουν τήν ἐκπλήρωση τῶν οἰκονομικῶν στόχων καί τῆς πολιτικῆς τῆς κεντρικῆς καθοδήγησεως. Εἰς πλαίσια τῆς ἐπιχειρήσεως ὁροῦν συμβιβαστικά σέ περιπτώσεις ἐργατικῶν διαφορῶν. Πέλημά τους εἶναι νά τερματίσουν ἀπεργίες τό δυνατόν γρηγορότερα γιά νά μήν ἀνασταλεῖ ἡ παραγωγή. Εἰπάνια ἀντιπαρατίθενται στήν πολιτική ἐξουσία. Εἰς συνδικάτα μάχονται τοῦς γραμματικούς, τοῦς τεχνικούς, τά μί' ἐλεγχόμενα ἀπό τό κόμμα κέντρα ἐξουσίας. Ὅμως, ὅσοι κατὰ καιρούς βαφτίζονται ἐχθροί τῆς ἐργατικῆς τάξεως, εἶναι τόσο στενά συννυφασμένοι μέ τό κόμμα καί τήν ἴδια τήν ἡγεσία τῶν συνδικάτων ὥστε ἡ διαμάχη μαζί τους εἶναι λίγο ὡς πολύ *εἰμουνιμ!* Εἰς συνδικάτα πού οφείλουν νά εἶναι αὐτόνομα ἀλλά δέν ἐπιτρέπεται ἐπικαλούμενα τήν αὐτονομία τους νά ἀπομονωθοῦν ἀπό τήν πρωτοπορεία τῆς ἐργατικῆς τάξεως, τό κόμμα, εἶναι γι'

αυτό και έλεγκτές και έλεγχόμενοι. Κινοῦνται ἔτσι σ' ἓνα φαῦλο κύκλο.

Ὅπως στή Γιουγκοσλαῦτα ἔτσι και στή Σοβιετική Ἐνωση ἡ επίσημη ἄποψη δέχεται τή σχετική αὐτονομία τῶν συνδικάτων. Τά συνδικάτα εἶναι "μαζικές ὀργανώσεις διάφορες ἀπό τό κράτος πού δέν συνδέονται μέ κανένα κόμμα". Ὅμως στή Σοβιετική Ἐνωση ὁ τονισμός τῆς ἀνάγκης συμμόρφωσης τοῦ συνδικάτου πρὸς τίς ἀποφάσεις τῆς ἡγεσίας τῆς χώρας εἶναι πολύ πιό ἔντονος. Τά συνδικάτα εἶναι "βοηθητικά ὄργανα τοῦ προλεταριακοῦ κράτους". Τά συνδικάτα "κατευθύνουν τίς προσπάθειες τῶν ἐργαζομένων γιά τήν ἐπιτυχή ἐκπλήρωση τῶν σχεδίων" και ὑποβοηθοῦν τοὺς ἐργαζομένους νά σχεδιάσουν τή δράση τῆς ἐπιχείρησης και τήν οἰκιά τους ἀπασχόληση στήν ἐπιχείρηση ὥστε νά ἐπιτευχθοῦν οἱ στόχοι τῆς παραγωγῆς. Πρῶτο μέλημα τῶν συνδικάτων εἶναι λοιπόν ἡ πραγμάτωση τῆς κρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τά προβλήματα τά σχετικά μέ τήν ἀμοιβή και τίς συνθηκας ἐργασίας εἶναι δευτερεύοντα σέ σχέση μέ τό σκοπό αυτό. Ὅπως δείχνει ἡ ἐξέλιξη στήν Πολωνία μιά τέτοια πρακτική ἀποξενώνει τοὺς ἐργαζόμενους ἀπό τά συνδικάτα.

Ἡ ἐργατικὴ ἀναταραχὴ τοῦ 1955 στή Πολωνία ἔδωσε ζωὴ σέ πλῆθος ἀπὸ ἐργαστασιακά συμβούλια πού ὑποκατέστησαν τὰ επίσημα συνδικάτα. Ἐνα κύμα αὐτοδιαχείρησης κατέκλυσε τή χώρα. Ὁ ἄνεμος διαμαρτυρίας προκάλεσε τήν παραίτηση τοῦ προέδρου τοῦ κεντρικοῦ συμβουλίου τῶν συνδικάτων και τήν ἀπομάκρυνση πολλῶν μονίμων συνδικαλιστικῶν στελεχῶν. Τό αἷτημα γιά ἀναμόρφωση τῶν συνδικάτων ἦταν γενικό. Τά συνδικάτα ἔπρεπε, κατὰ τοὺς διαμαρτυρόμενους, νά εἶναι τελείως ἀνεξάρτητα, ἀφοσιωμένα αποκλειστικά στήν υπεράσπιση τῶν

ἐργατικῶν συμφερόντων καί ὄχι στήν ἐπίτευξη τῶν κυβερνητικῶν οἰκονομικῶν στόχων. Τά αἰτήματα ἔγιναν μερικά δεκτά, Τά ἐργατικά συμβούλια στίς ἐπιχειρήσεις ἀπέκτησαν ἐκτεταμένες ἀρμοδιότητες τόσο ὡς πρός τή διοίκηση τῶν ἐπιχειρήσεων ὅσο καί ὡς πρός τή βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν ἐργαζομένων. Ἡ νομοθεσία πρόβαλε ἐντονώτερα τήν ἀποστολή τῶν συνδικάτων νά ὑπερασπίζονται τά ἐργατικά αἰτήματα. Δύο χρόνια μετὰ ἡ ἀνανεωτική προσπάθεια εἶχε ἐπιτυχεῖ. Ἡ κυβέρνηση ἀφαίρεσε ἀπό τά ἐργατικά συμβούλια τίς πιό σημαντικές ἐξουσίες τους καί ἀναγνώρισε πάλι τόν καθοδηγητικό ρόλο τῶν ἐκπροσώπων τοῦ κόμματος στά ἐργοστάσια καί στά συνδικάτα.

Τό τέλος τοῦ 1970 μετὰ ἀπό αὐξήσεις τιμῶν κατά 250/ο οἱ ἐργαζόμενοι στίς πόλεις τῆς Βαλτικῆς προκήρυξαν ἀπεργίες κατέλαβαν τίς ἐπιχειρήσεις καί διαδήλωσαν στούς δρόμους. Καί πάλι ἡ ἀναταραχή συνοδεύτηκε μέ προσπάθειες γιά τήν ἀναμόρφωση τοῦ συνδικαλισμοῦ. Τά παλαιά αἰτήματα γιά τήν αὐτονομία τῶν συνδικάτων προβλήθηκαν ξανά. Ἡ κυβέρνηση δημιούργησε ἐπιτροπές διαιτησίας ἀπό ἐκπροσώπους τῶν ἐργαζομένων καί τῆς διοίκησης τῶν ἐπιχειρήσεων γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν στά πλαίσια τῆς ἐπιχείρησης, γιά ν'ἀκούγονται τά αἰτήματα πού δέν πρόβαλαν τά συνδικάτα. Οἱ προσπάθειες γιά μιὰ νέα πολιτική ἀποτελεσματώθηκαν ὁμως σύντομα. Ἐνα χρόνο κι' ὅλας μετὰ τό κόμμα ζήτησε τή συνεργασία τῶν συνδικάτων γιά ν'αὐξηθεῖ ἡ ἀπόδοση τῶν ἐργαζομένων καί νά ὑπόξει πιό αὐστηρή πειθαρχία στό χῶρο τῆς ἐργασίας. Οἱ ἐπιτροπές διαιτησίας περιῆλθαν σέ ἀφάνεια. Οἱ ὑποσχέσεις γιά ἀνεξάρτητα συνδικάτα ξεχάστηκαν.

Η νέα κρίση προκάλεσαν τό καλοκαίρι τοῦ 1980 ἡ ἔλλειψη ἀγαθῶν καί ἡ αὐξηση τῶν τιμῶν τοῦ κρέατος. Τό συνδικαλιστικό πρόβλημα βρέθηκε ὁμως ἀμέσως στό ἐπίκεντρο τῆς διαμάχης. Τό κείμενο τοῦ πρωτοκόλλου πού ὑπογράφηκε ἀπό τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἀπεργῶν καί τῆς πολωνικῆς κυβέρνησης στίς 31 Αὐγούστου 1980 εἶναι εὐγλωττο. Τό πρωτόκολλο ἀναφέρει τά ἑξῆς σχετικά μέ τό πρῶτο αἴτημα τῶν ἀπεργῶν "νά γίνουν δεκτά ἐλεύθερα συνδικάτα ἀνεξάρτητα ἀπό τό κόμμα καί τοὺς ἐργοδότες": "Ἡ ὑποστηριδότητα τῶν συνδικάτων στή λαϊκή Δημοκρατία τῆς Πολωνίας δέν ἀνταποκρίθηκε στίς ἐλπίδες τῶν ἐργαζομένων. Θεωρεῖται σκόπιμο νά δημιουργηθοῦν νέα συνδικάτα αὐτοδιαχειριζόμενα, τά ὁποῖα θά ἀποτελοῦν γνήσια ἐκπροσώπηση τῶν ἐργαζομένων.....Τά νέα συνδικάτα θά ἐξασφαλίσουν στοὺς ἐργαζόμενους τά ἀπαραίτητα μέσα ἐλέγχου, ἔκφραση καί ὑπεράσπισης τῶν συμφερόντων τους. Ἡ κυβερνητική ἐπιτροπή δηλώνει ὅτι ἡ κυβέρνηση θά ἐγγυηθεῖ τήν ἀνεξαρτησία καί τήν αὐτοδιαχείρηση τῶν νέων συνδικάτων, τόσο ὡς πρός τίς ὀργανωτικές δομές τους ὅσο καί ὡς πρός τή λειτουργία τους. Ἡ κυβέρνηση θά τοὺς ἐξασφαλίσει τή δυνατότητα νά ἐκπληρώσουν τήν ἀποστολή τους τῆς ὑπεράσπισης τῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων ὥστε νά ικανοποιηθοῦν οἱ ὑλικές, κοινωνικές καί πολιτιστικές ἀνάγκες τῶν ἐργατῶν.... Οἱ ἀπεργιακές ἐπιτροπές θά ἔχουν τή δυνατότητα νά μετατραποῦν σέ θεσμό, ὁ ὁποῖος θά ἐκπροσωπεῖ τοὺς ἐργαζόμενους σέ ἐπίπεδο ἐπιχείρησης.....Τό δικαίωμα τῆς ἀπεργίας θά κατοχυρωθεῖ".

Τό κείμενο τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ὑποστηριζόμενη ἀπό τήν ἐπίσημη ἄποψη ταυτότητα ἀπόψεων καί στόχων τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας καί τῆς προλεταριακῆς βάσης τερατίσθηκε

Όχι μόνο στα πράγματα αλλά και νομικά. Το κείμενο αναγνωρίζει ότι το κόμμα και το έλεγχομένο από αυτό κράτος αποδυναμώσαν το δικαίωμά τους να εκπροσωπούν μόνο αυτά τους έργοζομένους. 'Η εξέλιξη αυτή είναι το λογικό επακόλουθο της πολιτικής που ακολουθήθηκε. 'Η πολιτική πρακτική του κόμματος κατάργησε τις αυτόνομες εκπροσωπήσεις κοινωνικών ομάδων και τάξεων με τον ισχυρισμό ότι κόμμα και κράτος αποτελούν έρεξτε τους μόνους νομιμοποιημένους εκπροσώπους όλου του πληθυσμού. Κατάργησε έτσι και όλες τις διαδικασίες στα πλαίσια των οποίων υπάρχουν αιτήματα είναι δυνατόν να εκφραστούν, να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και να λυθούν συμβιβαστικά. 'Η πολιτική πρωτοβουλία περιήλθε σχεδόν ολοκληρωτικά στο κόμμα και στο κράτος. 'Η "κοινωνία των πολιτών", τά μή οργανωμένα στον κομματικο-κρατικό μηχανισμό άτομα και οι συλλογικές εκπροσωπήσεις τους αποκλείστηκαν από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. 'Η πάγια αντίθεση στη μονοπώληση της εξουσίας είναι είτε ή ολοκληρωτική αδιαφορία όσων δέν έχουν δυνατότητα συμμετοχής είτε ή καθολική αμφισβήτηση του συστήματος. Και τά δύο φαινόμενα ήσαν ιδιαίτερα έντονα στην Πολωνία.

Τόν όρομο για τή λύση της κρίσης διαγράφει τό σημείο 5 της συμφωνίας του Γκτάνσκ. Αναφέρει ότι τά συνδικάτα θά πρέπει να έχουν τή δυνατότητα συμμετοχής στις "αποφάσεις κλειδιά που καθορίζουν τήν κατανομή του έθνικού εισοδήματος, τήν πολιτική εισοδημάτων, τις κοινωνικές υπηρεσίες και τό μακροπρόθεσμο οικονομικό πρόγραμμα". 'Επισημαίνει έτσι ξεκάθαρα τήν ανάγκη ή κρατική πολιτική να είναι αποτέλεσμα του συγκερασμού των απόψεων των αυτόνομων και γνησίων εκ-

προσώπων τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων καί τάξεων, τήν ἀνάγκη τοῦ πλουραλισμοῦ στή πλαίσια τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας.

Τό παράδειγμα τῶν χωρῶν τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ" ἐπεβεβαιώνει ὅτι ἡ σοσιαλιστική θεωρία δέν δίνει ἕτοιμες λύσεις γιά τό ρόλο τῶν συνδικάτων στόν κοινωνικό μετασχηματισμό. Πολύ περισσότερο σημαντικό ἀπό τήν ἀναζήτηση λύσεων σέ κείμενα, πού ἔχουν δογματοποιηθεῖ, εἶναι νά ἀποκτήσουμε ἐπίγνωση γιά τά δοσεῖνα πού καθορίζουν σέ κάθε χώρα τόν ἀγῶνα τοῦ ἐργατικού κινήματος. -